

Alteritet og transgression

//

//]]]]> //]]>

I den offentlige debat efter årtusindskiftet har satanisten tilsyneladende tabt positionen som samfundsfjende nr. et til «terroristen», gerne af den udenlandske og religiøse slags. Dette til trods dukker satan og satanisme til stadighed op i mediebilledet som årsagsforklaring, kuriøsitet eller dyster advarsel. Vor kulturelle satankode sikrer, at sager med en «okkult», «rituel», «voldelig» eller «obskøn» dimension nærmest per automatik kobles til Mørkets fyrste, om vi så abonnerer på et kristent eller sekulært livssyn. Koden sikrer også, at sådanne koblinger skaber reaktioner, hvadenten det udarter sig i latterliggørelse, krænkelser eller rygtepanik.

Av Jesper Aagaard Petersen, førsteamanuensis, NTNU

Moderne satanisme

Mit fokus er dog ikke disse kulturelle diskurser om det sataniske, men *sataniske diskurser*, altså de konstruktioner og italesættelser af det sataniske, der stammer fra *selverklærede* satanister, herunder Anton LaVeys Church of Satan, Michael Aquinos Temple of Set og utallige nyere aflægninger. I modsætning til socialt forstærkede diskurser om imaginære djævledyrkere eller hekse, der har rygtepanikkens eller syndebukkens karakter, er sataniske diskurser forankret i forestillinger og praksisser hos mennesker, der identificerer sig med en lånt og dog *omdefinert* andethed.

Den moderne satanist er derfor et udslag af diskursiv inversion og hybridisering, hvor en negativ anden gradvist omtolkes og gøres til et positivt selvbillede. Gennem studiet af konkrete tekster, grupper og individer har jeg isoleret forskellige diskursive positioner i det sataniske miljø.

Nævneværdige er en oppositionel *antikristen*, en *transformatorisk religiøs* og en *humaniserende rationalistisk-filosofisk* diskurs, der fuldender oversættelsen fra mytologi til pragmatisk livssyn.

Hvad kendetegner så den moderne satanisme? Såvel indholdet i som praktiseringen af satanisme er ganske uklar, flerstemmig og kontekstbestemt. Ikke desto mindre er et vigtigt element på tværs af grupper, identiteter og diskurser et eksplicit fokus på *alteritet* og *transgression* i realiseringen af en satanisk identitet. Alteritet beskriver her netop de processer, hvormed kulturel andethed italesættes og forhandles på tværs af officielle eller vedtagne opfattelser. Eksklusion kan derfor både ses som et led i renselsen af en kollektiv identitet og som en ressource i skabelsen af en ny identitet på grænsen af det kulturelt acceptable. At «være en anden» er i den optik en åbning til at bruge de kulturelle skyggesider som positive elementer. En sådan identitets- og traditionsdannelse indebærer netop at spille på og gå over grænser, hvadenten de er af normativ, æstetisk eller kulturel karakter, hvorfor gråzonen bliver centrum for satanisters meningsdannelse.

Satanisering og sanitisering

Følgelig både udfordrer og benytter moderne satanister sig af kulturelle forestillinger, i form af en selektiv anvendelse af marginale og hegemoniske aspekter af det sataniske. For eksempel giver satans ambivalente forbindelse til den materielle verden i form af seksualitet, kundskab og frihed et ejerskab til positive elementer i Vestens selvforståelse, hvorfor satan kan «oversættes» til modernitetens og sekularismens arketype – oprørsk, viljestærk, seksuelt erfaren, selvberørende, og med den rette balance mellem dyrisk kropslighed og rationel pragmatisme.

Til gengæld er kriminelle, voldelige og (til dels) perverse elementer nedtonet – det onde er omtolket til at være en del af livet, ikke en absolut moralsk position vendt mod det gode (hvad det så er). Denne dobbelthed har jeg kaldt «sataniseringen» af det moderne og «sanitiseringen» af det sataniske i moderne satanisme. Det er altså ikke kristendommen, der bidrager med referencerammen – moderne satanisme er snarere en «postkristen» selvreligion. I kontrast til den klassiske satanisme står et moderne program, der minder mere om selvudvikling eller religiøs transformation end djævledyrkelse.

Postsatanisk satanisme

For mange satanister betyder det også, at satan kun har begrænset betydning – det bredere miljø, som satanismen er en del af, er for så vidt «post-satanisk», i det omfang satan for det første inkluderes i et større mytologisk fællesskab, herunder Lucifer, Lilith, og Chaos, og for det andet sjældent tænkes at omfatte eksterne faktorer udenfor satanisten selv.

Mange satanister tolker satan som «sig selv»; men selv for dem, der dyrker entiteter med reel væren, er denne dyrkelse ultimativt rettet mod dem selv, og det er i identifikationen med eller efterligningen af disse entiteter, transformationen sker. Det er altså sjældent satan og oftest satanisten på venstrehåndsvejen, der står i centrum. Det betyder også, at alskens esoterisk, religiøs, filosofisk og kunstnerisk tankegods inddrages i de sataniske diskurser, hvilket yderligere styrker den «postkristne» andethed.

Alteritet og transgression

I denne transformative selvdannelse står transgression eller overskridelse som en vigtig praksis, der forbinder det diskursive med det kropslige. Transgression har traditionelt været beskrevet gennem den simultane overskridelse og bekræftelse af normen, for eksempel i indvielsesritualer, karneval og chok-kunst, der både inverterer og samtidig befæster det socialt givne. Dette går igen i meget af den oppositionelle antikristendom, vi finder i Black Metal og teenagerummets okkultisme.

Men denne traditionelle beskrivelse af inversion fungerer kun, hvis vi antager, at alle parter deler det samme normative fællesskab. Her deler terrorister og satanister, i det mindste i filosofisk forstand, et vigtigt træk, i og med begge postulerer en *anden* norm, som overskridelsen af grænsen peger hen imod eller aktualiserer. Denne form for transgression kan derfor kaldes hybrid, da den udfordrer og omformer normativitetens binære logik i modsætning til de dæmoniserende og mimetiske diskurser om det sataniske. Hvad dette i praksis indebærer, afhænger i høj grad af den valgte diskursive position og graden af satanisering og sanitisering. Satan er derfor ikke een, men mange «andre».

For mere information

- Petersen, Jesper Aa. *Between Darwin and the Devil: Modern Satanism as Discourse, Milieu, and Self*. Phd-afhandling indleveret ved Institut for arkeologi og religionsvitenskap, NTNU, 2011.
- Petersen, Jesper Aa., red. *Contemporary Religious Satanism: A Critical Anthology*. Farnham: Ashgate, 2009.
- Petersen, Jesper Aa. & Per Faxneld, red. *The Devil's Party: Satanism in Modernity*. New York: Oxford University Press, udkommer 2012.